

KONFERENCIA O PROBLÉMOCH ESTETIKY

V Berlíne sa v dňoch 15.—25. januára 1962 zišlo asi 40 estetikov na 10-dňovú konferenciu. Boli to pracovníci katedier a inštitútov filozofie, estetiky, dejín a teórie literatúry, výtvarného umenia a hudby z vysokých škôl v NDR. Nebola to medzinárodná konferencia, riešila „domáce“ problémy. A napriek tomu svojim obsahom a cieľom bola veľmi zaujímavá a poučná aj pre náhodilého účastníka z ČSSR.

Ako vyplynulo z celého programu a ako to bolo zdôrazňované v záverečnom slove na rokovaní, išlo o to, urobiť prvý základný krok v riešení jednej veľmi naliehavej úlohy, a to: otázky kultúry a umenia, otázky estetickéj teórie a výchovy vystúpili po XXII. sjazde KSSS v súvislosti s programom budovania komunizmu výrazne do popredia. A práve preto sa teraz jasnejšie prejavilo aj zaostávanie v tejto oblasti za potrebami života. Berlínska konferencia bola stretnutím, ktoré malo pomôcť prekonať tohto protirečenie. Snahou účastníkov bolo na pozadí konkrétnej politickej situácie rozobrať stav tak estetickej teórie, ako aj výučby a urobiť konkrétne závery: čo a ako treba rozpracovať, skúmať, aké organizačné opatrenia urobiť.

Rozboru súčasnej politickej situácie v NDR a na základe toho aj úloh estetiky boli venované úvodné referáty. Prvý prednášal súd. profesor Alfred Kurella, kandidát politbyra ÚV SED, spisovateľ a známy kultúrpolitický činiteľ, na tému „XXII. sjazd KSSS a úlohy marxistickoleninskej estetiky“. Druhý referát na tému „Historická úloha XXII. sjazdu pre do-

vriesenie výstavby socializmu v NDR, pre boj za mier a pre riešenie nemeckej národnostnej otázky“ mal súd. Otto Reinhold, zástupca riaditeľa Inštitútu spoločenských vied pri ÚV SED.

Oba referáty sa zaoberali najmä špeciicky nemeckými otázkami: veľmi zložitou situáciou na ideologickom fronte v NDR, súvisiacou s rozdelením krajiny, s berlínskou otázkou a so zjavným (dokonca do určitej miery aj zemepisným) rozštiepením nemeckej národnej kultúry na dve protikladné triedne kultúry, z čoho vyplýva naliehavá nevyhnutnosť boja proti nemeckému nacionalizmu a proti objektivistickému predsudku o „jednotnej nemeckej kultúre“; išlo o otázky triedneho boja pri dovŕšení výstavby socializmu v NDR a pod. Obnažené ostrie ideologických otázok, ktoré je také charakteristické pre dnešné Nemecko, nás znovu utvrzuje vo vedomí, že teoretické problémy, aj v takej „parnasovskej“ vedeckej disciplíne ako je estetika, sú otázkami triedneho boja, že aj v takých zdanlivo abstraktných diskusiách ako napr. o predmete estetiky, je nutné triedne, stranické stanovisko, a aký škodlivý môže byť akademizmus, snaha o „čistú vedu“.

Okrem toho už aj tieto referáty, najmä referát súd. Kurellu, nastolili a naznačili smer riešenia mnohých všeobecne dôležitých výskumných úloh pre estetickú teóriu ako napr.: význam zavŕšenia kultúrnej revolúcie v SSSR pre uzávery o estetickej výchove v ľudovodemokratických krajinách; tendencie zjednotenia národných kultúr v budúcnosti a súčasné kultúrno-politi-

tické úlohy z toho vyplývajúce; problémy zásadného socialistického pretvorenia takých umeleckých druhov a žánrov, ktoré sa zrodili zo snáh a potrieb buržoázie, najmä v období imperializmu (plagát, reklama, film, niektoré druhy užitého umenia a pod.); otázka objektívneho životného pocitu ľudí v socializme, ktorý je základom nových estetických požiadaviek; skúmanie objektívneho základu nového estetického vedomia, ako, kedy, čo a prečo sa stáva „kunstfähig“, schopné byť predmetom umenia; otázky o tom, ako dostať skutočnú súčasnosť do umenia; otázka špecifickej praxe umelcov a mnoho ďalších otázok.

Špecificky estetický obsah, pravda, z hľadiska tých cieľov, ktoré malo celé rokovanie, t. j. spojenia estetiky so životom, mala prednáška prof. Hansa Kocha, vedúceho Katedry estetiky a teórie umenia v Inštitúte spoločenských vied pri ÚV SED. Je to, mimochodom, autor obsiahlej estetickej práce „Marxismus und Ästhetik“, ktorá vyšla koncom roku 1961 a bola hneď rozobraná a ktorú v NDR považujú za veľký krok vpred v marxistickej estetike. Súdruh Koch hovoril na tému „K jednote politicko-ideologického a estetického stanoviska v kultúrnej politike našej strany“. Poukázal na rozdiel medzi objektívnym základom estetického vzťahu človeka ku skutočnosti za kapitalizmu a za socializmu a komunizmu. Tam protirečenia kapitalizmu sa javia ako protirečenie „človek — technika“, je tam úplná „deestetizácia“ práce, kým u nás sa uskutočňuje proces humanizácie práce. Komunistickej človek sa neutvára tak pod vplyvom ideologických faktorov, ako najmä v dôsledku premeny materiálneho bytia, práce. Z toho vyplýva, že umelec nemá „hľadať ideál človeka“ vo svojej hlave, ale objaví ho priamo v pracovnom procese. V socializme práca sa stáva estetickou kategóriou a treba ju skúmať z tejto stránky. Vychádzajúc z tohto, treba nanovo nastoliť a riešiť problém, čo je estetično, čo je umenie. Pritom však treba bojovať proti

dvom tendenciám, ktoré vedú a priviedli k revizionizmu v estetike: proti stotožňovaniu umenia s praxou a proti hladisku, ktoré naopak stavia umenie a prax proti sebe, akoby umenie bolo niečo „nedelné“ oproti šedivej každodennosti, do ktorej patrí aj politická prax. Z tohto stanoviska niektorí kritici, teoretici a umelci považujú stranické vedenie umenia za „kunstfremd“, nezlučiteľné s umením, lebo strana vraj buduje „Alltag“, každodenný život. Z toho vyplynuli dve meradlá: jedno pre „eigentliche Kunst“, umenie skutočné, a druhé pre „uneigentliche Kunst“, umenie, ktoré síce pomáha budovať socializmus, ale nie je v pravom slova zmysle umelecké. Používanie takýchto dvoch meradiel, prirodzene, nie je správne. Z toho, že vznikli, vyplýva však dôležitá úloha pre estetikov, rozpracovať do hĺbky otázku nového jednotného ideologicko-politického a estetického kritéria, na základe rozboru súčasných umeleckých diel, a to so zreteľom nielen na estetické vlastnosti diel, ale na všetky faktory politickej situácie.

Ďalší referát mal súd. E. J o h n, vedúci Katedry estetiky na Univerzite Karola Marxa v Lipsku, k otázke o súčasnom stave estetickej diskusie v SSSR, po ktorom podal náčrt plánu estetického výskumu s ohľadom na príslušné pracoviská v NDR, plán, ktorý má zabezpečiť jednotný nápor na riešenie teoretických úloh bez trieštenia síl.

Dôležitý pre splnenie úlohy konferencie — a zaujímavý aj pre nás — bol referát súd. Ervina Prachta „Súčasný stav estetickej vedy v NDR, jej úlohy a ciele v kultúrnej revolúcii“. Súdruh Pracht poukázal na abstraktnosť, „sterilnosť“ súčasnej estetickej tvorby v NDR, na úplnú odtrhnutosť od umeleckej praxe, na prevládanie dedukcie na jednej strane a na druhej — na úplne povrchnú empiriu a teoretickú bezmocnosť v bežnej umeleckej kritike. Estetici robia estetiku pre estetikov a nie pre život, hoci jej poslaním je práve sprostredkovať medzi filozofiou a umením, pomáhať umeniu a tiež pomáhať vo vý-

chove všestranne rozvinutého človeka. Ak umelci považujú marxistickú estetiku často za čosi zbytočné, nie je to vinnou jej podstaty, ale subjektívny nedostatok teoretikov, ktorý treba prekonať. Referent nadhodil aj organizačné opatrenia na zlepšenie vzájomného styku estetikov s umelcami, potrebného pre to, aby sa páľivé problémy umelcov stali náplňou teoretických prác estetikov. V súvislosti s druhým poslaním estetiky, s jej výchovnou úlohou, poukázal súdr. Pracht na rozširovanie predmetu estetiky v krajine budujúcej socializmus a komunizmus na čoraz širší okruh javov, na stúpanie nárokov ľudí a na nevyhnutnosť výchovy vkusu. Pritom sa dosiaľ nerieši dostatočne napr. problém komponentov, ktoré určujú vkus, a preto široká estetická výchova nemá vlastne potrebný teoretický základ. Ďalej sa dotkol aj otázky špecifickej praxe pre estetikov, za ktorú označuje kultúrno-politickú činnosť.

Nedostatkom súčasnej estetiky v NDR nie je však — podľa Prachta — len odtrhnutosť od umelcov, ale aj to, že vlastné teoretické problémy sa neriešia všestranne, v spolupráci s vedcami z rozličných odborov. Tak napríklad gnozeológia sa rozpracúva len ako učenie o teoretickom myslení, pritom ale poznanie nikdy nie je čisto teoretické. Dôležitá a stálu úlohu v ňom má sociálna psychológia a ďalšie faktory, bez ktorých je gnozeológia „teoretickým kastrátom“. Estetika budovaná na takejto gnozeológii, prirodzene, ostáva na povrchu. Je tu preto nevyhnutná úzka spolupráca s filozofmi. Ani taký dôležitý a aktuálny problém, ako je metóda a realizmus v umení, nedá sa vyriešiť bez úzkej spolupráce kolektívu teoretikov z rôznych oblastí, čo sa zatiaľ nerobí.

Ďalej boli zdôraznené aj organizačné úlohy a metodické problémy estetickej výučby a výchovy, napr.: nevyhnutnosť preskúmať a pretvoriť študijné plány a osnovy humanitných fakúlt tak, aby sa z poslucháčov stali nielen vedci, ale aj dobrí „funkcionári socialistickej kultúry“; nevyhnutnosť zaviesť na týchto fakultách povinnú kultúrno-politickú prax; nevyhnutnosť zaviesť postupne na všetkých spoločensko-vedných odboroch v rámci základov marxizmu-leninizmu aj povinný kurz estetiky. Táto potreba bola zdôraznená aj v závere rokovania, ktorý urobil súdr. Martin, pracovník oddelenia vedy a kultúry ÚV SED.

Okrem menovaných referátov bol na konferencii aj bohatý „teoreticko-praktický“ program: prehliadka najnovších filmov Defy a diskusia o nich, diskusia s Helmutom Baierlom, autorom novej divadelnej hry „Frau Flinz“, ktorá v poslednom čase veľmi zaujala nemeckú verejnosť, prehliadka novostavieb na Karl Marx Allee spolu s architektmi a pod.

Diskusia na rokovaní bola neobyčajne živá, bezprostredná, plná replík, ale pritom mimoriadne disciplinovaná, kritická a sebakritická. Kritika až prekvapovala otvorenosťou, priamosťou a pritom snahou o vzájomnú pomoc. Skrátka — zdravé pracovné ovzdušie.

Bolo to prvé stretnutie nemeckých estetikov, ktoré sa stáva základom pre ich budúcu širokú a tesnú spoluprácu, základom pre odstránenie zaostávania estetiky za naliehavými potrebami života.

Ostáva na uváženie, či by aj u nás nebolo potrebné organizovať podobné stretnutie a prikróčiť k zjednoteniu síl aj v tejto čoraz aktuálnejšej vednej disciplíne.

D. Kuklíňková

NÁVŠTEVA Z NDR

Dňa 21. januára t. r. konala sa vo Filozofickom ústave SAV beseda s dr. Rudolfom Heroldom, vedúcim katedry filozofie Vysokej stránckej školy Karola

Marxa v Berlíne. Dr. Herold, ktorý sa zaoberá súčasnou západonemeckou buržoáznou filozofiou a otázkami politického klerikalizmu v západnom Nemecku: neo-